

PHONG TRÀO ĐẤU TRANH CHÍNH TRỊ NĂM 1963 GÓP PHẦN LÀM SỤP ĐỔ CHẾ ĐỘ ĐỘC TÀI NGÔ ĐÌNH DIỆM

ThS PHÍ VĂN THỨC

Sang năm 1963, phong trào cách mạng miền Nam phát triển lên một bước mới trên tất cả các lĩnh vực quân sự, chính trị và ở cả 3 vùng chiến lược. Tại các đô thị, phong trào đấu tranh chính trị phát triển mạnh mẽ, cuốn hút đông đảo đồng bào các giới tham gia. Phong trào đấu tranh của các tầng lớp nhân dân mà nổi bật là phong trào của Phật tử đòi tự do tín ngưỡng, dân chủ từ Huế, Sài Gòn lan rộng và phát triển mạnh khắp miền Nam đã đẩy mâu thuẫn giữa Mỹ và chính quyền Ngô Đình Diệm thêm sâu sắc, trầm trọng. Trong số hàng chục triệu lượt đồng bào tham gia đấu tranh chính trị trong cả năm, tại các đô thị lớn đã có 6 triệu lượt người.

Trước nguy cơ sụp đổ, Ngô Đình Diệm lại tự thúc đẩy nguy cơ thành hiện thực nhanh hơn khi thực thi chính sách đối lập với Phật giáo. Trong khi chính quyền Diệm đưa Thiên chúa giáo lên vị trí "quốc đạo" thì lại phá phách chùa chiền, bắt bớ tăng ni, Phật tử vì cho rằng Phật giáo tiếp tay cộng sản.

Ngày 6-5-1963, trước lễ Phật Đản 2 ngày, Ngô Đình Diệm đã điện khẩn ra Huế lệnh cấm treo cờ Phật trên toàn miền Nam trong ngày Phật Đản vì lý do quá sát với kỷ niệm ngày chiến thắng Điện Biên Phủ (7-5). Sự kiện này đã đẩy mâu thuẫn phát triển đến cao độ. Nhân đó, ta chủ trương vận dụng thể công khai hợp pháp của Phật giáo để đẩy mạnh cuộc đấu tranh đòi tự do tín ngưỡng, kết hợp với chống

đàn áp, khủng bố, tiến lên đòi lật đổ chế độ độc tài Ngô Đình Diệm.

Ngày 7-5, cảnh sát Thừa Thiên - Huế đã ban bố lệnh cấm treo cờ Phật trong ngày lễ Phật Đản. Đồng bào theo đạo Phật đấu tranh mạnh mẽ, vẫn treo cờ, kết hoa trên các đường phố bất chấp lệnh cấm của chính quyền, kéo đến dinh tỉnh trưởng phản đối. Tỉnh trưởng buộc phải chấp nhận cho đồng bào treo cờ Phật như cũ. Ngay lập tức một lá cờ cỡ lớn được giương cao trong tiếng hoan hô của quần chúng. Đây là sự khởi đầu phong trào đấu tranh công khai chống lại chính sách phân biệt đối xử của chính quyền Ngô Đình Diệm. Nó chứng tỏ quần chúng đã quyết tâm vùng dậy, và đây là thời cơ để phát động phong trào đấu tranh chống Mỹ - Diệm.

Ngày 8-5-1963, giới chức sắc Phật giáo quyết định tổ chức biểu tình đòi bình đẳng và tự do tín ngưỡng. Ngay sau lễ Phật Đản diễn ra tại chùa Từ Đàm, 2 vạn đồng bào Huế, trong đó có gần 1 vạn tăng ni, Phật tử đã tham gia đấu tranh chống chính quyền khủng bố tôn giáo. Đồng bào xuống đường tuần hành, bao vây Đài phát thanh Huế và kêu gọi nhân dân chống Mỹ - Diệm. Cuộc đấu tranh được sự đồng tình, ủng hộ của một số sĩ quan và công chức nguy quyền Thừa Thiên - Huế, trong đó có cả công chức cao cấp. Chính quyền Ngô Đình Diệm đã huy động cảnh sát, xe bọc thép,... đến đàn áp, làm nhiều người chết, bị

thương và bắt gán 100 người. Máu đổ, tinh thần đấu tranh càng bùng lên mạnh mẽ. Đồng bào kéo đến dinh tỉnh trưởng đấu tranh đòi chấm dứt sự phân biệt đối xử, đòi thu hồi lệnh triệt hạ cờ Phật, đòi tự do, bình đẳng tôn giáo, chấm dứt đàn áp khủng bố Phật giáo, thả những Phật tử bị bắt và bị giam giữ, bồi thường cho những người bị chết. Càng về sau, khẩu hiệu đấu tranh của đồng bào càng tập trung vào chống đàn áp, khủng bố, chống chế độ tay sai độc tài Ngô Đình Diệm.

Trước tình hình đó, ngày 14-5-1963, Ủy ban Trung ương Mặt trận dân tộc giải phóng miền Nam Việt Nam ra tuyên bố về việc Mỹ - Diệm tàn sát các nhà sư và đồng bào theo đạo Phật ở Huế và kêu gọi nhân dân cả nước, nhân dân thế giới ủng hộ yêu sách của đồng bào. Đồng thời khẳng định cuộc đấu tranh của nhân dân ta mặc dù phải trải qua nhiều khó khăn, gian khổ nhưng nhất định sẽ giành được thắng lợi cuối cùng.

Ngày 21-5, 5.000 người tập trung tại chùa Từ Đàm để làm lễ cầu siêu cho những người bị giết trong cuộc đấu tranh ngày 8-5. Ngày 30-5, giới chức sắc Phật giáo kêu gọi tuyệt thực trên toàn miền Nam. Ở Huế, các giáo sư và sinh viên cùng Phật tử tham gia tuyệt thực. Ngày 3-6, hàng nghìn người lại bị đàn áp, có 1 người chết, 125 người bị thương, hàng trăm học sinh, sinh viên bị bắt.

Ngày 6-6-1963, thay mặt Chính phủ Việt Nam dân chủ cộng hoà, Đại tướng Võ Nguyên Giáp đã gửi điện cho Đại sứ R.Goburdhun, Chủ tịch Ủy ban quốc tế ở Việt Nam, lên án tội ác của chính quyền Ngô Đình Diệm đàn áp dã man sinh viên, thanh niên, các tín đồ Phật giáo; yêu cầu Ủy ban quốc tế buộc chính quyền tay sai Ngô Đình Diệm phải: chấm dứt ngay mọi hành động đàn áp, khủng bố; trả lại tự do cho những sinh viên và thanh niên đã bị bắt giam; chấm dứt chính sách chia rẽ tôn giáo, đàn áp Phật giáo; bảo đảm quyền dân

chủ, tự do tín ngưỡng của nhân dân miền Nam Việt Nam.

Trong nhiều ngày, các đường phố và các ngôi chùa đều bị phong tỏa. Đồng bào tiếp tục đấu tranh. Các bản tin về phong trào đấu tranh được phát hành. Sinh viên tổ chức phát thanh vào giờ tan tầm buổi chiều. Thông qua các hình thức này, ta đã tập hợp được lực lượng, công khai tuyên truyền, giáo dục, hướng dẫn quần chúng đấu tranh.

Ngày 1-7-1963, cố vấn chính quyền Sài Gòn Ngô Đình Nhu ra mặt công kích Phật giáo, kết tội những người đòi bình đẳng tôn giáo là những phần tử phiến loạn, vu cáo những nạn nhân chết là do chất nổ của cộng sản. Trước tình hình đó, giới lãnh đạo Phật giáo Huế kêu gọi Phật tử tiếp tục đấu tranh. Phản đối chính sách đàn áp Phật giáo của chính quyền Diệm, Đại đức Thích Thanh Tuệ, nhà sư Thích Tiêu Diêu tự thiêu... Hưởng ứng lời kêu gọi của giới chức sắc Phật giáo, đồng bào nhất loạt xuống đường đấu tranh. Ngày 21-8, 1/8 số dân thành phố Huế kiên quyết đấu tranh ngăn không cho lực lượng địch qua cầu Gia Hội sang phá chùa Diệu Đế.

Một số quan chức chính quyền Sài Gòn ở Huế và đông đảo trí thức cũng tích cực tham gia đấu tranh. Tập thể giáo sư Đại học Huế đã ký đơn từ chức đòi Ngô Đình Diệm giải quyết các yêu sách của phong trào, tố cáo Diệm vi phạm nhân quyền trước dư luận quốc tế và Liên hợp quốc. Một số cảnh sát cũng bất mãn với chế độ Ngô Đình Diệm. Cuộc đấu tranh còn huy động được đông đảo quần chúng ở nông thôn và vùng ven thành phố tham gia. Chính quyền Ngô Đình Diệm đã phải điều động cảnh sát dã chiến ở Đà Nẵng, Sài Gòn ra đàn áp phong trào.

Trước nguy cơ ngày càng lan rộng của phong trào quần chúng tại các đô thị lớn, chính quyền Diệm muốn giải quyết vấn đề Phật giáo bằng "Kế hoạch nước lũ" nhằm thanh trừng

những người hăng hái trong giới tăng ni, Phật tử và cả trí thức, sinh viên, các đoàn thể nhân dân. Thực hiện kế hoạch này, đêm 20 rạng sáng 21-8, Ngô Đình Diệm cho quân tấn công vào các chùa ở Huế, số người bị bắt đã lên tới 595 người. Tăng ni, Phật tử phản ứng dữ dội. Ngô Đình Diệm ban hành lệnh giới nghiêm, đặt miền Nam dưới sự cai trị của chế độ độc tài quân phiệt. Thi hành chính sách khủng bố, đàn áp dã man, chính quyền Ngô Đình Diệm đã đứng bên bờ sụp đổ.

Ở Sài Gòn, từ tháng 5-1963, Trung ương cục miền Nam và Khu uỷ Sài Gòn - Gia Định đã chủ trương hướng phong trào đấu tranh nhằm vào mục tiêu chống Mỹ - Diệm, phát động quần chúng hưởng ứng phong trào đấu tranh của Phật giáo với những khẩu hiệu đấu tranh cách mạng, qua đó mở rộng ảnh hưởng của Mặt trận dân tộc giải phóng miền Nam Việt Nam.

Ngày 11-6-1963, Hoà thượng Thích Quảng Đức tự thiêu để phản đối chính sách kỳ thị đối với Phật giáo. Trước khi tự thiêu, Hoà thượng Thích Quảng Đức viết thư gửi Ngô Đình Diệm khẳng định quyết tâm: "Chúng tôi sẽ tiếp tục đấu tranh để đòi giải quyết những yêu cầu chính đáng của chúng tôi". Trong thư gửi Tổng thư ký Liên hợp quốc, Hoà thượng Thích Quảng Đức nêu rõ: "Tôi chết để phản đối chính quyền bạo ngược của Ngô Đình Diệm"¹.

Ngon lửa tự thiêu của Hoà thượng Thích Quảng Đức đã gây xúc động mạnh trong nhân dân cả nước và trên thế giới. Nhân ngày hoả táng Hoà thượng Thích Quảng Đức, ngày 16-6, Mặt trận dân tộc giải phóng kêu gọi nhân dân miền Nam xuống đường biểu tình. Hai triệu người, trong đó có 70 vạn đồng bào Sài Gòn đã tham gia đấu tranh. Nhận định về tình hình đấu tranh chính trị trong thời gian này, HNTU 9 (Khoá III, tháng 12-1963) đã chỉ rõ: "Phong trào đấu tranh chính trị được giữ vững và phát triển. Phạm vi đấu tranh được mở rộng. Ở

những đô thị to, đã có những phong trào rộng lớn của quần chúng chống địch bao gồm nhiều tầng lớp nhân dân, kể cả các tín đồ Phật giáo và học sinh, sinh viên, trí thức; đặc biệt là phong trào của hàng vạn quần chúng ở Huế và hàng chục vạn quần chúng ở Sài Gòn - Chợ Lớn xuống đường biểu tình thị uy với khí thế rất hùng dũng"².

Trước tình hình phong trào đấu tranh chính trị tại các đô thị phát triển mạnh, Khu uỷ Sài Gòn - Gia Định đã kịp thời lãnh đạo quần chúng hoà chung với phong trào Phật giáo đấu tranh giương cao những khẩu hiệu cách mạng. Học sinh các trường Gia Long, Trưng Vương, Lê Văn Duyệt, Văn Lang, Văn Hiến, Pétrus Ký, Chu Văn An, Võ Trường Toản, Nguyễn Khuyến, Trường Sơn... đồng loạt bãi khoá, cùng công nhân lao động và tăng ni, Phật tử xuống đường đấu tranh.

Ngày 21-6, Mặt trận dân tộc giải phóng miền Nam Việt Nam vạch trần thủ đoạn lừa bịp của chính quyền Diệm và kêu gọi: "Đồng bào theo đạo Phật cũng như các tầng lớp nhân dân quyết không vì những lời hứa hẹn xảo quyệt của bọn Mỹ - Diệm mà buông lỏng và bỏ dở cuộc đấu tranh"³. Ngày 20-8-1963, chính quyền Mỹ - Diệm tuyên bố tình trạng thiết quân luật trên toàn miền Nam; đốt chùa chiền, đóng cửa các trường học, bắn giết, bắt hàng loạt tăng ni, Phật tử... và trí thức, học sinh, sinh viên. Phản nộ trước hành động đàn áp của chính quyền Ngô Đình Diệm, ngày 24-8-1963, học sinh, sinh viên, công nhân và lao động Sài Gòn tổ chức bãi khoá, đình công, chống lệnh thiết quân luật. Ngày hôm sau, học sinh, sinh viên và đông đảo đồng bào lao động biểu tình trước chợ Bến Thành. Cảnh sát nạt nể tay đàn áp. Ngay trong ngày, Uỷ ban chỉ đạo sinh viên, học sinh gửi huyết thư cho Ngô Đình Diệm, yêu cầu thả những thanh niên bị bắt.

Ngày 29-8-1963, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã ra Tuyên bố lên án hành động đàn áp cực kỳ

tàn bạo của Mỹ - Diệt đối với đồng bào miền Nam, nhất là đối với Phật giáo: "Gần đây, ở miền Nam Việt Nam lại xảy thêm một tình trạng cực kỳ nghiêm trọng và đau thương. Bọn Ngô Đình Diệm đốt phá chùa chiền, khủng bố sư sãi và đồng bào theo đạo Phật. Chúng đóng cửa các nhà trường, bắt bớ hàng loạt các giáo sư và sinh viên, học sinh. Tội ác dã man của chúng, trời đất không thể dung. Hành động hung tàn của chúng, nhân dân ta đều căm giận. Cả thế giới đều lên tiếng phản đối, nhân dân tiến bộ Mỹ cũng tỏ lòng bất bình... Trước tình hình ấy, đồng bào miền Nam ta đoàn kết nhất trí, không phân biệt sĩ, nông, công, thương, không phân biệt chính kiến, tôn giáo, kiên quyết đấu tranh để giành lại tự do dân chủ, tự do tín ngưỡng...nhân dân Việt Nam kiên quyết đòi đế quốc Mỹ rút khỏi miền Nam Việt Nam"⁴.

Dưới sự lãnh đạo của Trung ương cục miền Nam và Mặt trận dân tộc giải phóng, phong trào đấu tranh chính trị phát triển từ thấp đến cao và ngày càng quyết liệt, đã vượt khỏi khuôn khổ phong trào tôn giáo thuần túy trở thành một bộ phận quan trọng, tập hợp rộng rãi lực lượng đấu tranh chính trị của cách mạng miền Nam. Phong trào đấu tranh chính trị đã tấn công trực diện vào chế độ cai trị độc tài, phát xít, làm suy yếu bộ máy chính quyền, gây cho địch nhiều khó khăn, lúng túng. Mỹ phải "thay ngựa giữa dòng", bật đèn xanh cho cuộc đảo chính lật đổ Diệm - Nhu vào ngày 1-11-1963. Chế độ độc tài Ngô Đình Diệm bị sụp đổ, bộ máy ngụy quyền rơi vào khủng hoảng trầm trọng kéo dài.

1, 4. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, CTQG, H, 2002, T. 11, tr. 145, 124

2. *Văn kiện Đảng Toàn tập*, CTQG, H, 2003, T. 24, tr. 812.

3. *Báo Nhân dân*, ngày 22-6-1963.

QUÁ TRÌNH CHUẨN BỊ...

(Tiếp theo trang 49)

vào hoàn cảnh thực tiễn của Lào, lãnh đạo nhân dân các bộ tộc Lào đứng lên đánh đổ chế độ thực dân kiểu mới của Mỹ và bọn phản động cực hữu, xoá bỏ chế độ quân chủ lỗi thời, giành chính quyền về tay nhân dân, lập nên nước Cộng hoà dân chủ nhân dân Lào, mở ra kỷ nguyên mới của đất nước - kỷ nguyên độc lập tự do và CNXH. Đánh giá về sự kiện này, Tổng bí thư Cay xỏn Phômvihản nêu rõ: Đảng Nhân dân Cách mạng Lào được thành lập đánh dấu sự phát triển vượt bậc và bước ngoặt vĩ đại trong lịch sử cách mạng Lào⁷.

1. ĐCS Việt Nam: *Văn kiện Đảng Toàn tập*, CTQG, H, 2001, T. 11, tr.76, 100, 101

2. Trường Nguyễn Ái Quốc: *Những văn kiện chính của Đại hội II*, tr. 248 (Lưu hành nội bộ)

3. Các *Nhóm sáng lập ĐND* đến tháng 11-1951 đổi thành *Nhóm trung kiên* bao gồm các đồng chí đảng viên người Lào và những trung kiên nằm trong hệ thống Mặt trận.

4 ĐCS Việt Nam: *Văn kiện Đảng Toàn tập*, CTQG, H, 2002, T. 12, tr. 515-517

5. Cayxỏn Phômvihản: *Về cuộc cách mạng dân tộc dân chủ Lào*, ST, H, 1986, tr. 8,9

6. Danh sách Ban chỉ đạo toàn quốc Lào:

1. Cayxỏn Phomvihản

2. Nuhắc Phumxavản

3. Khăm Xẻng

4. Bunphom Mahaxay

5. Xixavạt Kẹobunphản

Hội nghị Ban chỉ đạo để cử thêm 3 đồng chí: Xuphanuvông (Chính), Phumi, Fun

7. Xem: Cayxỏn Phômvihản: *25 năm chiến đấu và thắng lợi của Đảng Nhân dân Cách mạng Lào*, ST, H, 1980, tr.16.